

KS. ANDRZEJ KICIŃSKI

KOMPENDIUM NOWĄ FORMĄ KATECHIZMU KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

W wigilię uroczystości świętych Piotra i Pawła, 28 czerwca 2005 r., Benedykt XVI przedstawił *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Zostało ono przygotowane przez Komisję Kongregacji do spraw Nauki Wiary, a przyjęte przez papieża Benedykta XVI. Papież przekazał je nie tylko członkom Kościoła, ale symbolicznie, za pośrednictwem wybranych osób, każdemu człowiekowi dobrej woli, który pragnie poznać bogactwo zbawczej tajemnicy Jezusa Chrystusa. Uczynił to, wręczając egzemplarze *Kompendium* jedenastu osobom reprezentującym różne grupy Ludu Bożego: kardynałowi (był nim arcybiskup Wiednia kard. Christoph Schönborn), biskupowi, księdzu, diakonowi, zakonnikowi, zakonnicy, katechecie, duszpasterzowi, rodzinie, przedstawicielowi młodzieży i przedstawicielowi dzieci.

Kompendium jest syntezą *Katechizmu Kościoła Katolickiego* z 1992 r. Zawiera ono syntezę wyznania wiary Kościoła i zgodnie z myślą Jana Pawła II stanowi pewnego rodzaju vademecum, które pozwala wierzącym i niewierzącym na ogólne poznanie całościowego przesłania wiary Kościoła katolickiego. *Kompendium* w sposób wierny odzwierciedla strukturę, treść i język KKK i poprzez tę syntezę pragnie stać się pomocą, a zarazem impulsem do pełnego i głębokiego poznania wiary katolickiej. Między *Kompendium* a KKK istnieje ścisły związek, jednak ma ono inną charakterystykę i jest nową formą *Katechizmu*.

I. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Dnia 11 października 1992 r. Jan Paweł II powierzył wiernym całego świata *Katechizm Kościoła Katolickiego*, prezentując go jako „punkt odniesienia” dla katechezy odnowionej u żywych źródeł wiary¹. W ten sposób w 30 lat od otwarcia Soboru Watykańskiego II (1962-1965) spełniło się życzenie biskupów, wyrażone podczas Nadzwyczajnego Zgromadzenia Synodu Biskupów w roku 1985, aby opracować katechizm całej nauki katolickiej w dziedzinie wiary i moralności. Pięć lat później, 15 sierpnia 1997 r., promulgując *l'editio typica Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Jan Paweł II potwierdził główny cel dzieła, jakim jest przedstawienie całkowitej i integralnej nauki katolickiej, która pozwoli poznać wszystkim to, co Kościół wyznaje, celebryje, czym żyje i jak się modli w codziennym życiu.

1.1. *Historia KKK*

Mimo wcześniejszych głosów konieczność opracowania *Katechizmu* jasno zasugerował kard. Bernard Law w trakcie obrad Nadzwyczajnego Synodu Biskupów w 1985 r., zwołanego z okazji dwudziestolecia Soboru Watykańskiego II. Dwunastoosobowa Komisja ds. Katechizmu została powołana przez Jana Pawła II dnia 10 lipca 1986 r. Na jej czele stanął kard. J. Ratzinger. Weszli do niej kardynałowie: W. Baum, A. Innocenti, B. Law, S. Lourdasamy i J. Tomko, oraz arcybiskupi: F.B. Avalos, N. Edelby (zastąpiony wkrótce na skutek choroby przez bpa G.P. Goujeima), J. Schotte, J. Stroba, H. D'Suza i I. de Suza. Poszczególni arcybiskupi reprezentowali różne kontynenty. Decyzją tej Komisji zostały powołane cztery inne zespoły. Pierwszy, Komitet Redakcyjny składał się z siedmiu osób, reprezentujących Kościoły lokalne: Anglii – bp D. Konstant, Argentyny – bp E. Karlic, Chile – bp J. Medina Estevez, Francji – abp J. Honoré, Hiszpanii – bp J.E. Llaurens, Stanów Zjednoczonych – abp W. Lewada, i Włoch – bp A. Maggiolini. Do tej grupy dołączył później Libańczyk ks. J. Corbon. Drugi zespół to Sekretariat, który składał się z czterech osób (abp A. Bovone z Włoch, bp Ch. Schönborn

---

¹ Por. J a n P a w e ł II, *Konstytucja Apostolska „Fidei depositum”*, ogłoszona z okazji publikacji *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, opracowanego po Soborze II, 11 października 1992 r.

z Austrii, ks. R. Martinelli z Włoch oraz pani A. O. Fernandes z Hiszpanii). Trzeci zespół liczył około 40 konsultorów, duchownych i świeckich, wybranych z różnych stref kulturowych i językowych, a będących specjalistami w zakresie poszczególnych dyscyplin teologicznych, teologii pastoralnej i katechetyki. Czwarty zespół został powołany w końcowej fazie prac. Była to sześciuosobowa Komisja Wydawnicza, której przewodniczącym został bp G. Lajolo, a członkami bp A. Lauro, bp R. Martinelli, bp J. Schotte, ks. N. Suffi oraz pan A. Maggiotto.

Część I, poświęconą *Credo*, opracowali abp J. Llaurens i bp A. Maggiolini; część II – traktaty o liturgii i sakramentach – abp Karlic i bp Medina Estevez; część III, moralną, przygotowali abp Honore' i bp Konstant; częścią IV, o modlitwie, musiał się zająć prof. J. Corbon, gdyż nie udało się znaleźć żadnego biskupa. Abp Levada sporządził glosarium w formie załącznika. Bp Ch. Schönborn dokonał ujednoczenia poszczególnych części².

1.2. Konsultacje KKK

Projekt *Katechizmu* był konsultowany w latach 1989-1990 z ponad 4 tys. biskupów, z ponad stoma konferencjami episkopatów oraz najważniejszymi instytucjami teologicznymi i katechetycznymi na świecie. W tym czasie napłynęło 938 odpowiedzi, sugerujących wprowadzenie ponad 24 tys. poprawek. Po dziewięciu kolejnych próbach ujęcia całości Komisja ukończyła prace nad tekstem 14 lutego 1992 r. Po przebadaniu przez doradców papieskich został on zatwierdzony przez papieża dnia 25 czerwca 1992 r. Opublikowano go 11 października 1992 r. w 29-lecie otwarcia Soboru Watykańskiego II jako owoc tego wielkiego zgromadzenia kościelnego³.

1.3. Adresaci KKK

Katechizm jest skierowany przede wszystkim do biskupów, jako tych, którzy mają pieczę nad jednością całej struktury katechezy. Za ich pośrednictwem ma on, z jednej strony, stać się księgą wewnętrznej jedności wiary

---

² Por. M. N a p i e r a l s k i. *O nowym katechizmie. Wprowadzenie w lekturę Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Pallottinum 1994 s. 25-29.

³ Por. H. M o l l. *Katechizm Kościoła Katolickiego jako narzędzie nowej ewangelizacji*. „Communio” 82:1994 nr 4 s. 23-24.

i orędzia, a z drugiej – gwarantować właściwe przekazywanie wspólnej doktryny⁴. Jest skierowany również do wszystkich wiernych, którzy pragną głębiej poznać niewyczerpane bogactwa zbawienia. Ma też wspierać dążenia ekumeniczne, przedstawiając poprawnie treść nauki katolickiej i ukazując jej harmonijną spójność. Wreszcie KKK adresowany jest do każdego, kto pragnie poznać wiarę Kościoła katolickiego.

1.4. Struktura KKK

Katechizm sięgnął do schematu *Katechizmu rzymskiego*, dzieląc materiał na cztery wielkie części: w co Kościół wierzy, co celebruje, czym żyje i jak się modli. 39% całego tekstu dotyczy *Credo*, 23% – liturgii i sakramentów, 27% – zagadnień moralnych, a 11% – modlitwy. Materiał podzielony jest na 2865 punktów, 3374 przypisy, ponad 3 tys. cytatów biblijnych, blisko tysiąc cytatów z dokumentów Soboru Watykańskiego II i niezwykle liczne cytaty patrystyczne. Zasadą jednoczącą *Katechizmu* jest pojęcie Królestwa Bożego.

Część I. *Wyznanie wiary*. Ta część odwzorowuje układ wyznania wiary, zwanego Symbolem Apostolskim. Jest to wyznanie wiary w trójjedynego Boga: Ojca, Syna i Ducha Świętego. To odwołanie do potrójnej struktury, wspólnej wszystkim wyznaniom chrześcijańskim, pozwoliło ukazać hierarchię prawd – to, że wiara chrześcijańska jest po prostu wiarą w Boga, a wszystko inne to jej rozwinięcie. Zostało ukazane, że wiara to nie jest teoria, ale wydarzenie, spotkanie z żywym Bogiem, który jest naszym Ojcem, przyjął ludzką naturę w swoim Synu, Jezusie Chrystusie, i jednoczy nas w Duchu Świętym, a w tym wszystkim pozostaje jednym, jedynym Bogiem.

Część II. *Celebracja misterium chrześcijańskiego*. Ta część wiąże się ściśle z pierwszą, albowiem wyznanie wiary dopełnia swą postać w liturgii. Nie tylko chrzest, ale wszystkie sakramenty to Kościół, który się urzeczywistnia. Podział na siedem sakramentów jest opracowany zgodnie z klasyczną tradycją. Do „sakramentów inicjacji chrześcijańskiej” należą: chrzest, bierzmowanie i Eucharystia. Następują po nich „sakramenty uzdrowienia”: sakrament

---

⁴ Kard. J. Ratzinger stwierdził: „Nowy katechizm z punktu widzenia jego struktury prawnej, podaje dobry przykład interakcji między prymatem a kolegialnością, odpowiadającej duchowi i literze Soboru. Papież nie przemawia ponad głowami biskupów. On raczej zaprasza swoich braci w episkopacie, aby wspólnie wyzwolić dźwięki przedziwnej symfonii wiary”. Por. J. R a t z i n g e r. *Katechizm Kościoła Katolickiego a optymizm zbawionych*. „Communio” 82:1994 nr 4 s. 12-13.

pokuty i pojednania oraz namaszczenia chorych. Nowe określenie otrzymały „sakramenty w służbie wspólnoty”: małżeństwo i święcenia.

Część III, *Życie w Chrystusie*, składa się z dwóch działów, z których pierwszy podzielono na trzy rozdziały. Rozdział I. *Godność osoby ludzkiej* ukazuje człowieka jako „obraz Boga”, mówi o „naszym powołaniu do szczęścia”, o „wolności człowieka”, o moralności czynów ludzkich, o „moralności uczuć”, o „sumieniu moralnym”, o „cnotach” i o „grzechu”. Treścią rozdziału II jest „wspólnota ludzka”. Jest w nim mowa o „osobie i społeczności”, o „uczestnictwie w życiu społecznym” oraz o „sprawiedliwości społecznej”. Dział II poświęcono *Dziesięciorgu Przykazań*.

Część IV. *Modlitwa chrześcijańska*, składa się z dwóch działów. Pierwszy został poświęcony „modlitwie w życiu chrześcijańskim” i obejmuje takie zagadnienia, jak: „objawienie modlitwy” w Piśmie Świętym i w czasach Kościoła, „tradycja modlitwy” i „życie modlitwy”. W dziale II rozważa się teologiczne oraz duchowe bogactwo *Ojciec nasz*. Jest też bardzo krótki komentarz do modlitwy *Zdrowaś Maryjo*.

2. KOMPENDIUM KATECHIZMU KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Z okazji dziesiątej rocznicy ogłoszenia *Katechizmu Kościoła Katolickiego* i piątej rocznicy ogłoszenia *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* w dniach 8-11 października 2002 r. odbył się w Rzymie Międzynarodowy Kongres Katechetyczny⁵. Uczestnicy Kongresu zwrócili się do Jana Pawła II z prośbą o opracowanie Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego. Dla podkreślenia dużego znaczenia *Katechizmu* i w odpowiedzi na prośbę powstała podczas Międzynarodowego Kongresu Katechetycznego Jan Paweł II w 2003 r. ustanowił Specjalną Komisję pod przewodnictwem kard. Josepha Ratzingera – ówczesnego Prefekta Kongregacji Wiary, aby opracowała Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego, zawierające syntezę tych samych treści wiary. Po dwóch latach został opracowany „projekt Kompendium”, który przesłano do konsultacji kardynałom i przewodniczącym konferencji episkopatów. Projekt w całości został pozytywnie przyjęty przez absolutną więk-

⁵ Z ramienia Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski w Kongresie uczestniczyli: bp Kazimierz Nycz, ks. Zbigniew Marek i ks. Roman Murawski.

szość tych, którzy odpowiedzieli. Komisja, uwzględnivszy uwagi, przygotowała tekst ostateczny⁶.

Kompendium było gotowe 20 marca 2005 r., lecz z powodu choroby, a potem śmierci Jana Pawła II zostało zatwierdzone i ogłoszone przez Benedykta XVI 28 czerwca tego roku, w wigilię uroczystości św. Piotra i Pawła⁷. Z tego względu wprowadzono drobne korekty, o czym świadczy „przeoczenie” we wstępie, gdzie już w marcu wspomina się śp. Jana Pawła II, który zmarł w kwietniu⁸.

Benedykt XVI, powierzając *Kompendium* całemu Kościołowi, wyraził życzenie, aby stało się ono narzędziem odnowionej ewangelizacji i katechezy w trzecim milenium, które mają charakteryzować każdą wspólnotę chrześcijańską i każdego wierzącego, niezależnie od wieku i pochodzenia.

Kompendium zawiera 598 pytań i odpowiedzi, 15 obrazów (w tym 1 tryptyk), 24 modlitwy, 12 formuł doktryny katolickiej i indeks tematyczny, który odsyła do pytań⁹.

2.1. Związek *Kompendium* z KKK

Pierwszą charakterystyką *Kompendium* jest jego ścisły związek z KKK. Należy podkreślić, że nie można go oddzielać od *Katechizmu*, tym bardziej że intencją autorów nie jest zastąpienie go, co można zauważyć zarówno w strukturze dzieła, w treści, jak i w dokładnych odnośnikach do numerów KKK. *Kompendium* pragnie stać się impulsem do odnowionego zainteresowania KKK, który ze swoją mądrością i duchowością pozostaje tekstem fundamentalnym współczesnej katechezy Kościoła.

Część pierwsza, zatytułowana *Wyznanie wiary*, streszcza *lex credendi*, czyli wyznawaną wiarę Kościoła Katolickiego, zawartą w Symbolu Nicejsko-Konstantynopolitańskim, który poprzez wyznawanie we wspólnotach chrześcijańskich jest żywą tradycją głównych prawd wiary. Ta część *Kompendium*

⁶ Zob. J a n P a w e ł II. *List Ojca Świętego do kardynała Josepha Ratzingera Prefekta Kongregacji Nauki Wiary*. Watykan, 2 lutego 2003 r.

⁷ B e n e d y k t XVI. *Motu proprio* zatwierdzające i ogłaszające *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Watykan, 28 czerwca 2005.

⁸ J. Kard. R a t z i n g e r. *Wprowadzenie*, 20 marca 2005 r. W: *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Kielce: Jedność 2005 s. 9-11.

⁹ *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Kielce: Jedność 2005.

składa się z 217 pytań i odpowiedzi (nr 1-217), które są syntezą 1039 punktów KKK (nr 26-1065).

Część druga, zatytułowana *Celebracja misterium chrześcijańskiego*, obejmuje podstawowe elementy *lex celebrandi*. Przepowiadanie Ewangelii zajmuje swoje uprzywilejowane miejsce w życiu sakramentalnym. W nim wierni doświadczają i świadczą w każdym okresie swojego życia o skuteczności zbawczego misterium paschalnego, poprzez który Chrystus wypełnił dzieło naszego odkupienia. Ta część *Kompendium* składa się z 139 pytań i odpowiedzi (nr 218-356), które są syntezą 625 punktów KKK (nr 1066-1690).

Część trzecia, zatytułowana *Życie w Chrystusie*, przywołuje *lex vivendi*, czyli obowiązki, które ochrzczeni muszą wypełnić w swoim życiu, w swoich wyborach etycznych, w wierności wiary wyznawanej i celebrowanej. Wierni są wezwani przez Pana Jezusa do życia zgodnie z ich godnością synów Bożych, żyjących w miłości Ducha Świętego. Ta część *Kompendium* składa się z 177 pytań i odpowiedzi (nr 357-533), które są syntezą 866 punktów KKK (nr 1691-2557).

Część czwarta, zatytułowana *Modlitwa Pańska: Ojcze Nasz*, streszcza *lex orandi* życia modlitewnego chrześcijan. Na przykładzie Jezusa, doskonałego przykładu, jak się modlić, każdy chrześcijanin jest wezwany do dialogu z Bogiem na modlitwie, zwłaszcza w uprzywilejowanej modlitwie *Ojcze Nasz*, której nas nauczył sam Jezus Chrystus. Ta część *Kompendium* składa się z 65 pytań i odpowiedzi (nr 534-598), które są syntezą 308 punktów KKK (nr 2558-2865).

2.2. Forma dialogiczna Kompendium

Drugą charakterystyką *Kompendium* jest jego forma dialogiczna, która przywołuje antyczną formę katechetyczną, składającą się z pytań i odpowiedzi. Chodzi o propozycję idealnego dialogu pomiędzy mistrzem i uczniem, podczas którego poprzez pytania uczeń jest zaproszony do odkrywania wciąż nowych aspektów prawd wiary. Rodzaj dialogiczny przyczynia się do znacznego skrócenia tekstu, pozwalając zaprezentować tylko istotę treści. Powinno to ułatwić zrozumienie i przyswojenie sobie tekstu na pamięć.

Na początku chrześcijaństwa katecheza włączona była w proces katechumenatu, proces wtajemniczenia chrześcijańskiego. Dopiero od XV w. zaczęła polegać na zapamiętywaniu tekstów katechizmów na pamięć, zawierających mniej lub więcej pytań i odpowiedzi. Wielki rozkwit tej metody nastąpił w tzw. epoce katechizmów. Początek przypisywany jest Towarzystwu Bożej

Miłości (Compagnia del divino Amore), które zorganizowało w 1497 r. w Genui nauczanie dla „ignorantów”. Jednak rozkwit katechizmów to czasy Soboru Trydenckiego, kiedy na zakończenie Soboru, 11 października 1563 r., ojcowie synodalni przegłosowali dekret, którym zobligowali biskupów, aby przynajmniej w niedziele i święta w każdej parafii organizować katechizm dla dzieci. W roku 1566 ukazał się *Catechismus ad parochos* (Katechizm dla proboszczów) i to on rozpoczął epokę katechizmów do opanowania ich treści na pamięć, która w Europie Zachodniej trwała do lat 60. i 70. zeszłego wieku, kiedy to prawie całkowicie odrzucono tę metodę¹⁰. Dopiero stanowisko synodu biskupów z 1977 r. upominało się o to, by w sposób mądry zrównać udział w katechezie przemyslenia i spontaniczności, dialogu i milczenia, pisania i pamięci.

Do kwestii metodologicznej, jaką jest sprawa utrwalania pamięciowego, powrócił Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Catechesi tradendae*, gdzie przypominał, że początkowo, gdy kultura i cywilizacja przekazywane były przede wszystkim ustnie, katecheza chrześcijańska posługiwała się bardzo szeroko sztuką utrwalania pamięciowego; stąd długotrwały zwyczaj uczenia się na pamięć podstawowych prawd. Zauważył, że ta metoda nie jest wolna od pewnych braków, z których nie najmniejszy polega na tym, że daje ona zrozumienie rzeczy niewystarczające, a czasem prawie żadne, bo cała nauka zostaje wtedy zredukowana do częstego powtarzania niezrozumianych dobrze formuł. Te braki wraz z różnymi właściwościami naszej cywilizacji sprawiły, że tu i ówdzie prawie całkowicie usunięto z katechizacji ćwiczenia pamięciowe.

Jan Paweł II podkreślił, że skoro w świeckim nauczaniu niektórych krajów pojawia się coraz częściej niezadowolenie z powodu szkód, powstałych z zaniedbania tego uzdolnienia ludzkiego, jakim jest pamięć, dlatego Kościół w sposób roztropny nie miałby spróbować przywrócić jej znaczenia w katechezie, tym bardziej że celebrowanie, czyli „pamięć” przesławnych wydarzeń z historii zbawienia, wymaga ich dokładnej znajomości. Przystwojenie pamięciowe słów Jezusa, ważnych tekstów biblijnych, Dekalogu, formuł wyznania wiary, tekstów liturgicznych, ważniejszych modlitw, głównych prawd nauki chrześcijańskiej nie tylko nie uwłacza godności młodych chrześcijan ani nie stanowi przeszkody w osobistym dialogu z Bogiem, ale jest nawet praw-

---

¹⁰ E. G e r m a i n. *Catechismo (istituzione)*. W: *Dizionario di Catechetica*. Red. J. Gevaert. Elle di ci: Leumann (Torino) 1987 s. 118-119.

dziwą koniecznością, jak to z naciskiem przypominali ojcowie wspomnianego Synodu¹¹.

Powrót do problematyki nauki tekstu na pamięć i do dzieł o charakterze pytań i odpowiedzi, jakie widzimy w nowym *Kompendium*, może stać się przywróceniem równowagi w dydaktyce katechezy. Pluralizm metod we współczesnej katechezie może być znakiem żywotności i pomysłowości. Ważne jest oczywiście, aby wybrana metoda opierała się ostatecznie na podstawowym prawie, które obowiązuje w całym życiu Kościoła: na prawie wierności dochowanej Bogu i wierności okazanej człowiekowi w jego rozwoju i możliwościach¹².

2.3. Obecność obrazów w *Kompendium*

Trzecią charakterystyką *Kompendium* jest obecność wybranych obrazów w poszczególnych jego częściach. Pochodzą one z bogactwa ikonografii chrześcijańskiej. Z dawnej tradycji wiemy, że także obrazy stanowią formę przepowiadania ewangelicznego. Artyści każdego czasu „podarowali” wiernym wiele obrazów do kontemplacji i adoracji tajemnicy zbawienia, wyrażonej w pięknie. To jest znak, że w epoce obrazu obrazy religijne mogą skutecznie wyrazić i przekazać orędzie ewangeliczne o wiele lepiej niż samo słowo.

We współczesnym świecie, mimo kryzysu religii instytucjonalnych, obserwujemy jednocześnie zwiększony głód duchowości. Do jej źródeł może nam pomóc dotrzeć wspaniałość i głębia sztuki religijnej – towarzyszącej przez wieki ludzkiej modlitwie i wtajemniczającej w misterium wiary. Choć *Kompendium* postrzegane jest zewnątrz jako zbiór doktryny katolickiej, dostrzeżenie w nim sztuki religijnej w postaci obrazów daje szansę przywrócenia mistycznego sensu Orędzia.

Obrazy w *Kompendium* stanowią integralną część tej pomocy katechetycznej. Nie wolno więc ich pomijać. Kto nie pytałby sam siebie, dlaczego umieszczono tę czy inną ikonę lub obraz, nie zrozumiałby intencji autorów. Obecność obrazów w *Kompendium* to zaproszenie do drogi, którą wcześniej przeszli sami artyści. Wymownym przykładem kontemplacji estetycznej, która prowadzi na wyżyny wiary, są między innymi dzieła bł. Fra Angelico. Obrazy

---

¹¹ Zob. Jan Paweł II. *Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach* „*Catechesi tradendae*” nr 55.

¹² Por. U. G i a n e t t o. *Memorizzazione*. W: *Dizionario di Catechetica* s. 416.

zamieszczone w *Kompendium* są przede wszystkim piękne i prowadzą do odkrycia piękna, które jest bliskie zarówno Zachodowi, jak i Wschodowi. Dążą do wzbudzenia zachwyty np. na wzór św. Franciszka z Asyżu, który dwukrotnie powtarza w swojej *chartula*, napisanej po otrzymaniu stygmatów Chrystusa na górze Alwernia: „Ty jesteś pięknem. Ty jesteś pięknem!”. Tak komentuje to św. Bonawentura: „W rzeczach pięknych kontemplował Najpiękniejszego, a idąc śladami, jakie pozostawił On w stworzeniach, tropił wszędzie Umiłowanego”.

Z podobnym podejściem można się zetknąć w duchowości wschodniej, gdzie Chrystus określany jest jako „Najpiękniejszy, obdarzony pięknem bardziej niż wszyscy śmiertelni”. Makary Wielki tak komentuje przemieniające i wyzwalające piękno Zmartwychwstałego: „Dusza, która została w pełni oświecona niewymowną chwałą jaśniejącego oblicza Chrystusa, jest pełna Ducha Świętego, jest cała okiem, cała światłem, cała obliczem”.

Jan Paweł II podkreślał, że każda autentyczna forma sztuki jest swoistą drogą dostępu do głębszej rzeczywistości człowieka i świata. Tym samym stanowi też bardzo trafne wprowadzenie w perspektywę wiary, w której ludzkie doświadczenie znajduje najpełniejszą interpretację. Oto dlaczego pełnia prawdy zawarta w Ewangelii musiała od samego początku wzbudzić zainteresowanie artystów, z natury wrażliwych na wszelkie przejawy ukrytego piękna rzeczywistości¹³.

Dobrze się stało, że nowe *Kompendium* zawiera piękne obrazy sakralne, są one bowiem splendorem chrześcijaństwa, podobają się wierzącym i niewierzącym, uczonym i analfabetom, tym, którzy zmęczeni się czytaniem, a przede wszystkim tym, którzy kochają piękno.

ZAKOŃCZENIE

Katechizm Kościoła Katolickiego jest pierwszym katechizmem, który przeszedł konsultacje ogólnoswiatowe. Stał się narzędziem komunii eklezjalnej. Jest na pewno „wydarzeniem” rynkowym. Rozkupiono go szybko na całym

---

¹³ Por. J a n P a w e ł I I. *List do artystów. Do tych, którzy z pasją i poświęceniem poszukują nowych „epifanii” piękna, aby podarować je światu w twórczości artystycznej.* Watykan, dnia 4 kwietnia 1999 nr 6.

świecie. W Polsce kilka wyższych uczelni wprowadziło kurs monograficzny poświęcony wyłącznie KKK. Staje się inspiracją dla nowych dokumentów katechetycznych (PDK, PPK) i katechizmów lokalnych. W Polsce ukazał się m.in. tarnowski katechizm *W duchu i prawdzie* pod redakcją C. Noworolnika i M. Zająca oraz katechizm pod redakcją J. Charytańskiego. Obecnie Konferencja Episkopatu Polski przygotowuje oficjalny *Katechizm dla dorosłych*.

Niemniej trudno jest mówić o zastosowaniu tego narzędzia w katechizacji i duszpasterstwie w sensie powszechnej i dogłębnej inspiracji. Wykorzystywanie go fragmentaryczne w nowych podręcznikach do religii czy na ambonie na pewno nie wystarczy. Katechizm nawet w formacji przyszłych kapłanów jest najczęściej omawiany fragmentarycznie, i tylko na katechetyce. Trudno jeszcze znaleźć powszechne zastosowanie *Katechizmu* na wykładach z teologii dogmatycznej, w liturgice, teologii moralnej czy teologii duchowości.

Kardynał Ratzinger, jeszcze jako prefekt Kongregacji Wiary, wielokrotnie przypominał, że istnieją dwie podstawowe funkcje *Katechizmu Kościoła Katolickiego* z 1992 r. *Katechizm* przedstawia, po pierwsze, całość prawd wiary katolickiej i jako taki jest przede wszystkim dokumentem nauczania Kościoła (jako punkt odniesienia dla innych katechizmów); po drugie, jest tekstem służącym pogłębieniu wiary poszczególnych chrześcijan. Zwracał jednocześnie uwagę na fakt, że KKK od początku nie był pomyślany jako podręcznik do nauki religii w szkole czy katechizm do katechezy parafialnej. Przypominał również, że bardzo szybko pojawiła się potrzeba wydobycia z KKK istotnych treści i wiele takich prób zostało już zrealizowanych. Jednak w czasie Kongresu związanego z 10-leciem *Katechizmu* pojawiła się z wielu stron propozycja, żeby sama Stolica Apostolska dokonała autorytatywnej syntezy *Katechizmu*, która nie miałaby na celu zastępowania katechizmów przygotowanych praktycznie dla celów szkolnych, ale mogłaby służyć jako pomoc do łatwiejszego zrozumienia prawd wiary¹⁴.

Nowe *Kompendium* jest syntezą *Katechizmu Kościoła Katolickiego* z 1992 r. Zawiera ono syntezę wyznania wiary Kościoła i w myśl Jana Pawła II stanowi pewnego rodzaju vademecum, które pozwala wierzącym i niewierzącym na ogólne poznanie całościowego przesłania wiary Kościoła katolickiego. W sposób wierny odzwierciedla strukturę, treść i język KKK i poprzez tę syntezę pragnie stać się pomocą, a zarazem impulsem w pełnym i głębokim poznaniu wiary katolickiej. Poprzez swą zwięzłość, jasność i in-

¹⁴ Wywiad z kard. J. Ratzingerem, w: www.tarnow.pl/historia/taka/ratzinger.php

tegralność pragnie zwrócić się do każdej osoby, która żyjąc w chaotycznym świecie, w którym odbiera wielość różnorodnych przesłań, pragnie poznać Drogę Życia i Prawdy, powierzoną przez Boga Kościołowi Jezusa Chrystusa.

Powrót do katechizmów o charakterze dialogicznym to powrót do bogatej tradycji, w której Kościół prowadzi dialog Mistrza z uczniem. Autorzy *Kompendium* zakładają, że przynajmniej część tego dialogu będzie przez uczniów opanowana na pamięć. Również dzisiaj wśród metod nauczania katechetycznego nie może zabraknąć memoryzacji, bowiem katecheza jest częścią tej „pamięci” Kościoła, która zachowuje wśród nas żywą obecność Chrystusa¹⁵. Przedmiotem zapamiętywania winny być szczególnie formuły modlitwne oraz syntetyczne ujęcia formuł wiary. Należy jednakże pamiętać, że memoryzacja, aczkolwiek ważna i potrzebna, nie może ponownie wyprzeć innych metod przyswajania treści wiary przez katechizowanych¹⁶.

Potrzebne było autorytatywne narzędzie katechezy, jakim jest nowe *Kompendium*, charakteryzujące się również obecnością sztuki sakralnej. Aby głosić orędzie, które Kościołowi powierzył Chrystus, potrzebuje on sztuki. Katecheza musi bowiem sprawiać, aby rzeczywistość duchowa, niewidzialna, Boża stawała się postrzegalna, a nawet w miarę możliwości pociągająca. Katecheza musi zawsze poszukiwać form wyrażenia tego, co samo w sobie jest niewyrażalne. Obecność sztuki w *Kompendium*, która odznacza się sobie tylko właściwą zdolnością ujmowania wybranego aspektu tego orędzia, przekładania go na język barw, kształtów, wspomaga poszukiwania człowieka czytającego i patrzącego. Sztuka sakralna nie odbiera samemu orędziu wymiaru transcendentnego ani aury tajemnicy, lecz pomaga katechezie wprowadzać uczniów w największe tajemnice wiary. Dokumenty katechetyczne już od dłuższego czasu zwracały uwagę na potrzebę używania takiego języka w przekazie katechetycznym, który zachowując swoją odrębność jako język religijny, informujący i wprowadzający w tajemnicę Boga, pozostanie żywy i komunikatywny¹⁷. Język sztuki sakralnej to język poprawny i czysty, a zarazem mistyczny, który niejako opowiada kolejnym pokoleniom, jak wcześniejsi uczniowie Chrystusa prowadzili dialog wewnętrzny ze swoim Mistrzem. Trzeba również podkreślić, że sam Chrystus często posługiwał się obrazami w swoim przepowiadaniu, co było w pełni zgodne z logiką Wcielenia, w którym On sam zechciał stać się ikoną niewidzialnego Boga.

¹⁵ Por. DOK 154.

¹⁶ Por. PDK 46.

¹⁷ Por. PDK 47.

Żyjemy w trudnym świecie, w którym lęk, rodzący się z tego, iż człowiekowi wymykają się z rąk i zwracają się przeciwko niemu najlepsze jego dzieła, rodzi klimat niepewności. W takim właśnie świecie katecheza oparta na nowym *Kompendium KKK* powinna pomagać chrześcijanom, aby stali się „światłem” i „solą” ku swej własnej radości i posługiwaniu innym. Kompendium ze swoim przesłaniem może wzmocnić tożsamość chrześcijańską wszystkich wierzących czy poszukujących. Wymaga to bez wątpienia, aby współczesna katecheza, korzystając z nowego narzędzia ewangelizacji, umacniała chrześcijan w ich własnej tożsamości. Może to teraz czynić, gdyż obecnie dzięki narzędziu, jakim jest *Kompendium*, sama jest chroniona od napotykanych niejednokrotnie wątpliwości, niepewności i niedorzeczności.

BIBLIOGRAFIA

- B e n e d y k t XVI: *Motu proprio* zatwierdzające i ogłaszające Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego. Watykan, 28 czerwca 2005 r.
- B i a n c a r d i G.: Il Catechismo della Chiesa Cattolica nel dibattito pastorale-catechetico. „Salesianum” 56:1994 nr 1 s. 31-42.
- C h i a r i n e l l i L., B i a n c a r d i G., B i s s o l i C., C a v i g l i a G., C o n t e N., D a m u P., G a t t i G., G i a n e t t o U., G u g l i e l m o n i L.: Guida al „Catechismo della Chiesa Cattolica”. Orientamenti per la conoscenza e l'utilizzazione. Elle Di Ci: Leumann (Torino) 1993.
- J a n P a w e ł II: Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae*. Watykan, 16 października 1979.
- J a n P a w e ł II: List Ojca Świętego do kardynała Josepha Ratzingera Prefekta Kongregacji Nauki Wiary. Watykan, 2 lutego 2003.
- Katechizm Kościoła Katolickiego. Pallottinum 1994.
- Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego. Kielce: Jedność 2005.
- Konferencja Episkopatu Polski. Dyrektorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce. Kraków: WAM 2001.
- Konferencja Episkopatu Polski. Podstawa programowa katechezy Kościoła Katolickiego w Polsce. Kraków: WAM 2001.
- Komisja Katechetyczna Episkopatu Polski. Z rozważań nad Katechizmem. Warszawa 1995.
- M o l l H.: Katechizm Kościoła Katolickiego jako narzędzie nowej ewangelizacji. „Communio” 82:1994 nr 4 s. 19-35.
- M u r a w s k i R.: Katechizm a katechizacja w Polsce. „Ateneum Kapłańskie” 87:1995 nr 1 s. 23-32.

- N a p i e r a l s k i M.: O nowym katechizmie. Wprowadzenie w lekturę Katechizmu Kościoła Katolickiego. Pallottinum 1994.
- R a t z i n g e r J.: Katechizm Kościoła Katolickiego a optymizm zbawionych. „Communio” 82:1994 nr 4 s. 3-18.
- R a t z i n g e r J., S c h ö n b o r n Ch.: Kleine Hinführung zum Katechismus der katholischen Kirche. Neue Stadt 1993.

COMPENDIUM

AS A NEW FORM OF THE CATECHISM OF THE CATHOLIC CHURCH

S u m m a r y

Compendium of the Catechism of the Catholic Church contains a synthesis of the Church's Credo, and according to John Paul II's intention is a certain kind of vade mecum that allows both believers and non-believers to generally learn about the whole of the Catholic Church's doctrine. The *Compendium* accurately reflects the structure, language and contents of the *Catechism of the Catholic Church* and may become aid and at the same time provide an impulse to fully and deeply learn the Catholic faith. Since it is so concise, clear and integral, the *Compendium* should be accessible to any person, who living in a chaotic world receives numerous messages and would like to learn about the Way of Life and Truth commended to Jesus Christ's Church by God.

Return to catechisms that have the character of a dialog refers to the rich tradition in which the Church conducted a dialog between the Master and his pupil. An authoritative tool for catechesis was needed. The new *Compendium* is one, that is also characterized by presence of sacred art. The reason is that catechesis has to make spiritual, invisible, divine reality become perceivable, and even possibly appealing. Catechesis always has to look for forms that can express what is inexpressible.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: *Compendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*, związek *Compendium* z KKK, charakter dialogiczny *Compendium*, obecność obrazów w *Compendium*.

Key words: *Compendium of the Catechism of the Catholic Church*, connection between the *Compendium* and the CCC, dialogic character of the *Compendium*, presence of images in the *Compendium*.